

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՏՈՂԱԹԻՐԻՆԵՐ

(Հարան-Նիս)

ստեղծարարն:

48. «Սոյն սա Տեառնոսն գլուխ նոցա առաջին ժողովեաց եւ խառնակեաց եւ եզ աւետարան եւ կոնիաց նմա առնալուն, այսինքն խառնաթոյ, Եւսեբ. Եկ. Պատմ. էջ 311. աւելորդ է ըսել թէ Հոս Տաւրիանոս տն ծնւ տեսժօրան *εὐαγγέλιον* կ'աղծարարուի (Հմտեւ Ciasca, Tatiani Evangeliorum harmoniae arabice, Romae 1888) եւ կը թարգմանուի խառնաթոյ, որ — կոնիսիոյ ըսեմ — ո՛ր թէ սեռական է, ինչպէս կը կարծէ Merx (mixtionis), այլ ուղղական (mixtum) եւ թարգմանութիւն իձսա բառին (ձս = miscuit, coniunxit) որով կը հասկնան Ասորիք Տաւրիանոս աւետարանը (Wright, A short history of syriac literature, London 1894, էջ 7. Ինչպէս վարն ալ պիտի տեսնենք Եւսեբեայ թարգմանիչը շատ անգամ յունական բառերու — որոնց բացարձակապէս անտեղեակ կը թուի — սկզբնապես ծն' ասորի Դանիկան Հնաւի շփթի եւ գորսն կը ձգէ, որով անհմտաբար Եւսեբեայ ինչպէս կ'առնուի. այսպիսի է ահա առնալուն ձեւը, որուն սկիզբը կցելու է դն' *ⲡ* — առնալուն, ինչպէս ունի ասորի թարգմանութիւնը (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 243). Հոս կը զետեղենք Հետեւեալն ալ. «Յուլիանոս եպիսկոպոս Եւսեբեային, անդ էջ 389, որ առնալոյն Համաձայն պիտի ըլլայ ըստ ինքեան «Է Գեթեւոյն», Հոս ալ նմանապէս առանց թարգմանութեան մնացած է, առաւ. չեմ հասկնար ինչ ըսել կ'ուզէ առ այս ճարեան երբ կը գրէ «Պիտի ուղղել» Գեթեւոյն ինչպէս զի զառաջին լանկ անուանն' եւ թարգմանեալ է վերականգն. Ուրիշ տեղ զիտեցինք թէ Եւսեբեայ Եւ, էջ 463, 495 Իբրեւն բառը ուղղելու է Գեթեւոյն = *ⲙⲉⲛⲁⲓ* «Գիրք Մանգորդաց» (Դատական մանր բնագիրներ, էջ 46):

արիքն:

49. «Բազմական ուղղեալ է, փոյն քաջաբե, քիւն ստիպէ, Ձգո՛ն, էջ 118, «Այս փոյն Հարկանի եւ քիւն ստիպէ, անդ, էջ 129. Ափրա հաւաք ասորի բնագիրը երկու տեղ ալ կը բարձրանէ «չեփորայ» բառը (Graffin, Pat. syr. I, էջ 268, 296, որ ուրիշ տեղ մը (p. 381) Հայեբեյն կը շընուի քիւն բառով. «Գործած լուիցեն զմայն փոյն» եւ զգործին քիւն (ի) *ⲙⲉⲛⲁⲓ* [Եւ] զի

աղաղակեցնէ ի բարձրաց, էջ 165. կը կարծեմ թէ այս բառով թարգմանած է գասական Հեղեւնալը նախորդ երկու «չեփորայ» ներք ալ, որոնք սակայն յետոյ այլալուծ են աղետ ընդօրինակողի ձեւերին տակ (արդէն Հ. Բ. 762 առաջին հասարածը կ'ընթեռնուի. «քիւն ստիպէ, իսկ երկրորդն Antonelli «քիւն ստիպէ», էջ 224). Գաղափար մը կազմելու համար զգոնան յայեբեյն բնագրի նմանօրինակ վերականգնուին' յառաջ կը բերենք շատերուն մէջէն միայն հետեւեալները. «չաւրիւն», եղած է «չաւրիւն», էջ 118, «քիւն» «քիւն», էջ 141, «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 238, «Եւսեբեայ», էջ 276, «Եւսեբեայ» (ⲓⲃⲁⲛ) «Եւսեբեայ», էջ 289, «Երեմիայ» «Երեմիայ», էջ 294, «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 310 (Հմտեւ այս մասին Parisot, p. XLIV, Pat. syr. I), «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 358 Հմտեւ «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 380, «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 390, «Եւսեբեայ» «Եւսեբեայ», էջ 69.

ափիղատու:

50. «Եւ Երեւն առաքելանայ այսուիկ եղևնա ինչպէս, այսինքն Հոգեբարձուն Պաշտօնաւորաց. Եւսեբ. Եկ. էջ 40. probably a clerical error ըսելով կ'անցնի լուի բառի վրայէն Merx (էջ 35). ասորի բնագիրն ունի *ⲙⲉⲛⲁⲓ*, որ է յոյն *ἐπιμελητής* = «Հոգեբարձուն, տեսուչ, վերականգնող, ասոր. Եւ իսկ բառերու համար ներածելով խնդրական բառին մէջ կարգաւու է «չեփորայ», այսինքն Հոգեբարձուն. Հմտեւ Եւսեբեայ յոյն բնագիրն ընթերցածը *αὐτὸς ἡγούμενος ἐπιμελητής* *Παλαστίης χροματίστας* (Laemmer, էջ 49):

բաստարան:

51. Անգամ մը միայն կը գործածուի բառս Եփրեմի Բ. թաղ. մեկնութեան մէջ. «Իսկ Արաք փոխանակ շնորհ ունեւոյ Միքայիլ, զի արգել զնա ի մահուանէ, . . . առ մտնեաց զնա ի բազմ քառաւոր», Ա. Հար. էջ 446, որ կը մեկնուի «Որպէս պ. զեթեւ, կապարն, կապարն, բանտի» (Հ. Բ. Ա., էջ 440) կամ «Տեղի կապելոյ, կամ Տուն կապանաց, ինչպէս կ'ըսուի սուրբարար, կամ կապարան' ըստ այլ մտնեաց զնա, ի կապելո, տեղ Գ. Տեղ Յովհաննէսեան, Բազ. Պար. Հայ. (Նորայր, Կորիւն վարդապետ, էջ 256). Չեմ գիտեր սրբափ ստուգութիւն կրնան վայելել այս մեկնութիւնները, գիտեմ կու տամ միայն թէ Եւսեբեայն Եփրեմի

կը գործածէ իւրօք (The third hard of the ecclesiastical history of John bishop of Ephesus, Cureton, Oxford 1853, էջ 114) = vestiarium ձեռնէն զատ նաեւ իւրօք (անդ, էջ 328, Վսմանէ Broeckelmann, Lex. syr., էջ 41 եփեսոսացոյն գերմ. թարգմանիչը) Schönfelder (München 1862), կը հարցընէ. eine Art Sakristan?) = vestiarius բառը, որ կը ներկայացընէ ինչորոշ ինքիս հայ. բառաբանը որոնեաւոր առաւագարութեամբ. էթէ տառադարձութեան համաձայնութիւնը թշլլ կու տայ նաեւ իմաստի համաձայնութիւն, այն առեւն եփրեմեան աննանթիւն նշանակութիւնը կ'ըլլայ «տուն կամ վանք պատմունակաց», առ այս համեմատելու է Բռնիկ անդաւ ի հոնեան. բարեգէպ տողերը. «Մոծիկն գնա ի ներքս ի տունն պարսմանկոյն կապեալ ձեռս յետս . . . եւ անդէն ի վաննն պարսմանկոյն փողոտեցիկն դնա», էջ 205. «Բառասարանէն, յառաջ գրուած Բռնի բառի համար Վսմանէ յն. ԿԱՏՈՐՓ ՈՒ ԼՈՒՅԻՍ = հանդերձատուն:

ընդմին:

52. «Արդ այն Աստուածն մեծն եւ բարձրեալն Բելլին, այն որ բնակեալ է ի լուսաւոր քաղաքիդ ձերումն, Եւսեբ. Եկ. պատմ., էջ 684, ինչպէս այս, նոյնպէս Բելլինն բառը,» բայց յետոյ պատկեր Բելլինն փրդոսի կանգնեաց կացոյց արուեստգիտութեան կախարչութեամբ, անդ, էջ 676 առանց լուսաւորութեան ձեռքած են ներկայ բանաբանութեան մէջ. ինչպէս յայտնի է իւր Լ, Լ, Լ, Լ, Լ, Լ նմանաձեւ գրերը բաղմամբի եւ ինքնագրումներու առիթ մուծած են հայ մատենագրութեան մէջ. ներկայ Բելլին եւ Բելլինն ձեռեւն ալ այսպիսի վերպակներու օրինակներ են. Եւսեբիոս յոյն բնագրին չնոցը տարի թարգմանիչը աղբայնացուցած է ܐܘܬܝܬܐ անուամբ (The eccl. hist. of Eusebius, էջ 360, 365), զոր բնականաբար առաւական շրջած է հայ սարուն թարգմանիչը՝ Բելլինն Բելլինն (Merx), ծածմանակին ընթացքի մէջ յետոյ կընդուած ու այլապէս են այս ձեւերը եւ տեղի տուած անիմանալի խղճարտիւններու վերջին ձեւին եւն վերջապետութիւնը, շնորհաւ ըսել, կապ չունի եւն մասնկան հետ, ինչպէս համարած կը թուի ճարտարն, յն. Եւսեբիոս Փալիոսն (Laemmer, էջ 731) թարգմանելով «լիլիւնն դիտուի զպատկերն»:

ընդորասէր:

53. Բառաքենական դիտողութիւններուս Ա. մասին մէջ մատնանիշ բերին թէ [թիւ 84]

Ջգ օնի օր գրութիւնը անհայն մեկնութիւններու մղած է թէ Հրթ եւ թէ Անտոն Ելլին. այժմ նաեւ Հայ Եկեղեցին (Ճարտ. եւ Խնդր., էջ 16). ճիշդ մեկնայն վերպակ մեկնութիւնը կու տայ Հրթ ի հակառակէն Արթ անգեղեղեայ իբրեւ վերագրարկան պատմական, զբարեւորելի զբաւաւոր, զլքնաղագրեւն, որ ոչ ունի գեղութիւն բաժանման իւրոյ ճանաչելու լուսոյն (Նոր տպ. էջ 6) նախագատութեան նորադարձ բառը՝ aod օրինակներու եւ կրկնադրի հետ (Եւսեբիոս, էջ 77, ա. 17) ընթեռնելով «Բարեւոյն»՝ «սիրելի վանն կատարեալ բարեպետութեանն» (Ա. էջ 502), մինչդեռ պէտք էր մեկնել «բարեպետ, բարեպետակ», յամենայն կողմանց բարեպետ, Ոսկ. Պալա. էջ 129, Նման սխալ մեկնութիւններու կրնայ առաջնորդել ի մէջ այլոց նաեւ Ջգ օնի «առարարութիւն», էջ 203 (երկու անգամ), որ այլուր կը գրուի ուղիղ «առարարութիւն», էջ 234 «Ըստ գործից պղծութեան առարարութիւն հեթանոսաց, էջ 253 Ջգարդ լրբի առնել զնորհուրդ գաղտնի ի մէջ առարարութիւն հեթանոսաց, եւ էջ 269 «Դարձան եւ եղան այդի առարարութիւն եւ առարարաւորն», տարինն առնեց հանդէպ ունի այժմ = extraneus, alienus, peregrinus. Նմանապիպ ուրիշ օրինակ մըն ալ յառաջ բերելու համար կը յիշենք Բաւ զանդաւ «գիւրտսերն ի ղեդոս զաւարացն կացոյցները,» իւրեք, էջ 67, որուն մասին կը գրէ Աճառեան «Հրատարակիչները կարծած են ի հարկէ թէ կրտսեր մամկնունեանը նշանակուած է զարգեալն պետ, բայց այս բառով մերք կ'ուզենք հասկնալ ի ղեդոս բանակի զօրապետը վնասին էր նշանակուած. իսկ էթէ կրտսերն ալ պետ գարաւ, այս պարագային պիտի ըսուէր ի ղեդոս ոչ էթէ ի ղեդոս,» Բանասեր 1904, էջ 99:

Գայթուիթիւն:

54. «Որ խոցէ զվիկ՝ իջուցէ արտառուս, եւ որ խոցէ զտիր» յայտնեցէ Կոյնիւնիւն, Սիրաք, ԻԲ. 24 (Իմաստութիւն Եւսեբիոս, էջ 83). յոյն բնագրի վրային ինչպիսիք «Կոյնիւնիւն» այլուս բոլորովին անմանթ ձեւը պէտք է արագրել եւ ընթեռնուել «Կոյնիւնիւն» = καὶ οὐ νόσαν χαροδίαν ἐκφαίνει αἰσθησιν. իմաստ խանգարող պիտակ նշանագրերու ներմուծումը շատ զգալի է Սիրաքի բերքի մէջ. «Հաւատացեալք նմա, Բ. 8, ուղղելն «հաւատացեալք» (= πιστευσάτε αὐτῷ), «Եւ մեղաւորն յաւելցէ մեղս ի վերայ մեղաց» Գ. 29 ուղղէ «մեղաւոր» (= καὶ οὐ ἀμαρτωλὸς προσθίγει եւ այլն), «Ընդ երեքեկու մի ցանկորդի,» Բ. 4, ուղղ. «երեքեկու» (= μετὰ

